

Självständigt arbete, Påbyggnadskurs Krigsvetenskap (15 HP)

Författare: Märta Hermansson	Årskull: OP 21–24
Lärosäte: Försvvarshögskolan	
Handledare: Nicholas Olczak	
Antal ord: 11 793	
<p style="text-align: center;">Rysslands vilseledningsapparat i en marin gråzonskontext – en fallstudie om rysk vilseledning i Svarta havet och Azovska sjön 2014-2022</p> <p><u>Abstract</u></p> <p>Deception has long been a central component of Russian warfare, a fact that has become evident in modern conflicts where the state has been involved, not least during the annexation of Crimea in 2014. After the armed conflict, an unstable period unfolded in several Ukrainian regions, as well as in the adjacent maritime areas of the Black Sea and the Sea of Azov. Russia's aggressive behavior in the sea regions was driven by a goal of dominance, manifested through multifaceted actions that included both conventional and unconventional methods. A gray zone conflict was launched in the maritime domains. Existing research studying Russia's naval warfare has paid only limited attention to use of deception, which means it misses a key aspect of its on-sea activity. With the aim to contribute more broadly to research on Russian naval warfare, this study has used a theory of deception to describe how and when the state has employed methods related to the phenomenon in the gray zone conflict. The result of the analysis shows that Russia, in its multidimensional conduct across the broad spectrum between war and peace, has utilized deception methods in various instances, with an increased intensity in the year preceding to the conflict's escalation into full-scale war.</p> <p><u>Nyckelord:</u> vilseledning, gråzon, marinkrigföring, maskirovka, Svarta havet, Azovska sjön</p>	

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1 Forskningsöversikt	3
1.2 Problemformulering	7
1.3 Syfte och frågeställning.....	9
1.4 Avgränsningar	9
2. Teori.....	10
2.1 Whaleys teori om vilseledning.....	11
2.1.1 <i>Dissimulation – Att dölja det verkliga</i>	12
2.1.2 <i>Simulation – Att presentera det falska</i>	12
3. Metod.....	14
3.1 Forskningsdesign.....	14
3.2 Material	15
3.2.1 <i>Källkritisk diskussion</i>	15
3.3 Forskningsetik	17
3.5 Operationalisering	17
4. Analys	19
4.1 Analys av konflikten utifrån Whaleys vilseledningsteori	19
4.3 Analyssammanställning	28
5. Slutsatser.....	28
5.1 Besvarande av frågeställning	28
5.2 Resultatdiskussion.....	30
5.2.1 <i>Återkoppling tidigare forskning</i>	30
5.3 Metodologisk diskussion.....	31
5.4 Relevans för den militära yrkesutövningen.....	33
5.5 Vidare forskning.....	33
6. Källförteckning.....	34

1. Inledning

Efter Rysslands annektering av Krim 2014 följde en instabil period i flera ukrainska regioner, inte minst i Donbas och på Krimhalvön (Miller 2023, s. 234). De angränsande havsområdena Svarta havet och Azovska sjön påverkades också av konfliktsituationen, där en rysk strävan efter dominans satte prägeln. Utan att utlösa en eskalation med varken Ukraina, Nato eller övriga kuststater tillämpade Ryssland multidimensionella metoder i havsområdena för att uppnå egna objektiva, vilket lade grunden för en gråzonskonflikt (Childs 2023, s. 35).

Vilseledning är en central metod i rysk doktrin som nyttjats över tid (Ulfving 2000, s. 9), inte minst i moderna konfliktsituationer. Det är därför sannolikt att fenomenet präglade statens metoder även i den marina gråzonskonflikten som pågick i Svarta havet och Azovska sjön från annekteringen 2014 fram till den fullskaliga invasionen 2022. Trots detta har fenomenet inte vidare studerats inom forskningen på konflikten, vilket således medför att betydelsefulla insikter om ryska metoder kan ha försummats. Utifrån ett teoretiskt ramverk framtaget ur Barton Whaleys vilseledningsteori tar studien avstamp i undersökandet av ryska metoder för fenomenet vilseledning under gråzonskonflikten i Svarta havet och Azovska sjön mellan 2014 och 2022, i strävan efter en bredare förståelse för Rysslands marinkrigsföring.

1.1 Forskningsöversikt

Konflikten som uppstod i Svarta havet och Azovska sjön efter den ryska annekteringen av Krim 2014 har inom forskningen studerats utifrån flera perspektiv. Bekiarova (2017, s. 44) menar att läget i havsregionerna blev onekligen spänd som en följd av Ukrainakrisen, där den försämrade relationen mellan Nato och Ryssland ur ett säkerhetsperspektiv varit en bidragande faktor. Ett faktum som frambringat stormaktens vilja att skapa ytterligare buffertzoner mot västvärlden som den ryska presidenten Putin länge sett som ett betydande hot för statens makt och suveränitet (Bekiarova 2017, s. 44).

Den militära expansionen från rysk sida togs i uttryck genom tillförsel av flera fartygsklasser, där ibland fregatter, ubåtar, understödsfartyg och mindre robotbåtar, vilket tyder på uppbyggnaden av en mångsidig förmåga till sjöss (Bekiarova 2017, s. 48). Tillsammans med infrastrukturella projekt och en omfattande militär personalökning kunde Ryssland, som innan annekteringen knappt uppgått till hälften av den turkiska kapaciteten, skyndsamt ta övertaget i regionen. Förmågor som Bekiarova (2017, s. 48) menar nyttjats för att utföra politiska

påtryckningar i syfte att nå statens målsättningar, utan att vidare eskalera situationen. I artikeln nämns det att Ryssland genom ett flerdimensionellt uppträdande, inkluderat alla kända hybrida metoder, skapat en gråzon i balansgången mellan krig och fred (Bekiarova 2017, s. 47). En situation som Bekiarova (2017, s. 49) menar att världssamfundet uppvisat generella svårigheter att hantera som en konsekvens av ett bristfälligt lagstöd, vilket kan liknas med Ulfvings (2006, s. 101) definition av ryska *maskriovka*. Fenomenet beskrivs som konsten att uppnå framgång i strid genom tillämpandet av komplexa åtgärder i syfte att vilseleda motståndaren i dess verklighetsuppfattning. I sin tur kan förmågan till ett adekvat beslutfattande hämmas som följd av felaktiga grunder eller ett oväntat agerande (Ulfving 2006, s. 21). Att världssamfundet inte uppnådde framgång i hanterandet av statens agerande kan således vara en konsekvens av rysk vilseledning, en faktor som inte undersöks vidare i artikeln.

Dumitru (2021, s. 35) redogör likt Bekiarova (2017, s. 47) för Rysslands tillämpande av mångfacetterade metoder för maktutövning i havsregionen, men med ett skilt fokus. Han redogör för konflikten ur ett ekonomiskt och politiskt perspektiv, där bland annat rysk energitillgång omnämns som ett avgörande vapen. Genom kontroll av havsområdet medgavs regional dominans, vilket i förlängningen möjliggjorde för en ökad rysk påverkan på världspolitiken. Vilket bland annat berodde på det ökade beroendet av Svarta havets resurser globalt. En faktor till detta är energiutvinningen av naturtillgångar som gas och olja i området som Dumitru (2021, s. 29) likar med en trojansk häst, då Ryssland utnyttjar omvärldens beroende för att kunna påverka internationella beslut. En utbredd kontroll i Svarta havet och Azovska sjön som viktiga knutpunkter för den globala sjöfarten gav dessutom Ryssland möjlighet att styra flera nationers handelsmöjligheter (Dumitru 2021, s. 35). Tillämpandet av flerdimensionella metoder i regionen inom områden som cyber, militär och diplomati syftade till att skydda politiska och ekonomiska intressen, men även den ryska gränsen mot Nato (Dumitru 2021, s. 36).

Dumitru (2021, s. 27) och Bekiarova (2017, s. 44) belyser Rysslands strategiska intressen som gett upphov till konflikten i Svarta havet och Azovska sjön, vilket sammanfattningsvis tyder på ett flerdimensionellt motiv, innefattande säkerhetsrelaterade, ekonomiska och politiska aspekter. Artiklarna tyder sammantaget på att Rysslands mångfacetterade metoder inkluderat aspekter för vilseledning, bland annat genom energitillgången som benämns vara en trojansk häst i strävan efter internationell makt, men även det övergripande uppträdandet som medfört problematik i världssamfundet hanteringsprocess (Dumitru 2021, s. 27; Bekiarova 2017, s. 44).

Genom att indikera på vilseledningens förekomst utan att djupare undersöka fenomenet, riskerar artiklarna att lämna vissa aspekter om ryska metoder i helhet obesvarade.

Kormych och Malyarenko (2022, s. 1236) menar att Rysslands uppträdande i den marina domänen förts bakom ljuset av de parallellt pågående konflikterna på Krim och i östra Ukraina. Författarna betonar behovet av en ökad förståelse för konfliktens marina domän i nyanserandet av forskningen på konflikten i helhet (Kormych & Malyarenko 2022, s. 1235). I redogörandet för Rysslands komplexa uppträdande i kombinerandet av konventionella och icke-militära metoder, framhålls faktumet att Ryssland trots upprepade överträdelser mot internationella överenskommelser undvikit en vidare eskalation med både Ukraina och Nato, en aspekt som tidigare artiklar inte belyst (Kormych & Malyarenko 2022, s. 1240; 1254). Den olagliga marina blockaden som Ryssland upprättade mot ukrainsk sjöfart i samband med krigsutbrottet 2022 är ett typexempel. Under den falska rubriceringen "anti-terrorist operation" kunde ansvar undvikas trots att överträdelser mot internationella överenskommelser genomfördes (Kormych & Malyarenko 2022, s. 1254). Agerandet är i linje med Ulfvings (2006, s. 102) definitioner för det ryska *maskirovka* och faktorn *imitation*, då agerandet under felaktig titulering gav sken av en annan, mer legitim företeelse.

Även incidenten vid Kertjsundet 2018 lyfts som ett tillfälle då Ryssland mot befintlig lagstiftning lyckats undvika ansvar. Ett motsägelsefullt redogörande för situationen i efterhand, där bland annat militär inblandning förnekades, försvårade den internationella havsrättsdomstolens utredning (Kormych & Malyarenko 2022, s. 1242). Även detta agerande tyder på att Ryssland genom vilseledning frånsagt sig ansvar överensstämmande med Ulfvings (2006, s. 103) formuleringar rörande vilseledning. Flera tecken tyder på att Ryssland vid upprepade tillfällen inkluderat fenomenet som en aspekt för att dölja egna avsikter under åren som gråzonsproblematiken var ett faktum. Vilket tydliggörs genom att Kormych och Malyarenkos (2022, s. 1242) redogöranden vid flera tillfällen tangerar vid Ulfvings (2006, s. 9) formuleringar för *maskirovka*, men trots detta undersöks inte fenomenet vidare i explicita termer.

Åtland (2021, s. 306) benämner läget i Svarta havet och Azovska sjön som en tredje front i gråzonskonflikten mellan Ukraina och Ryssland, i likhet med Kormych och Malyarenko (2022, s. 1236). Han betonar vikten av en fördjupad kunskap om ryskt agerande i den marina domänen då konflikten inte bara påverkar säkerhetsläget i Ukraina utan i förlängningen hela Europa

(Åtland 2021, s. 317). Precis som Kormych och Malyarenko (2022, s. 1236) hänvisar Åtland (2021, s. 305) till hur Ryssland i upprepade brott mot internationell lagstiftning iscensatt metoder som möjliggjort för en utökad kontroll av ukrainskt territorium på land såväl som i vattnet, men med fokus på andra händelser. Han redogör för hur Ryssland utökat egna kapaciteter genom beslagtagande av ukrainska förmågor och hänvisar till när staten övertog en betydande del av Ukrainas medel för oljeutvinning. Genom en iscensatt folkomröstning legitimerade staten upprättandet av ett Krim-ryskt avtal som bland annat medgav Ryssland tillåtelse att beslagta flertalet oljeresurser. Trots att den internationella brottsdomstolen i Haag ombett Ryssland att återlämna enheterna till Ukraina har staten vägrat (Åtland 2021, s. 314). Den ryska staten visar återigen prov på hur ett illegalt men innovativt agerande skapade oförutsägbarhet, vilket lade grunden för handlingsfrihet tack vare förvirringen som uppstod. Ännu en gång kan ryskt agerande i den marina konflikten härledas till Ulfvings (2006, s. 102) definitioner av rysk *maskirovka*, mer specifikt att förvirra motståndaren så vederbörande inte finner lämpliga motmedel. Likt i tidigare artiklar lämnas en vidare förklaring om fenomenet därhän.

Sanders (2017, s. 5) liknar situationen i Svarta havet och Azovska sjön med omständigheterna i Sydkinesiska sjön, där en tvist uppstått gällande rätten till olika havsområden. Till skillnad från tidigare forskning studerar hon hur det rådande säkerhetsläget påverkat kuststaternas förmåga att tillsammans hantera nya säkerhetshotande omständigheter (Sanders 2017, s. 20). Illegala utsläpp, höga nivåer av sjötransporter och en intensiv energiutvinning exemplifierar ett antal utmaningar som hotar havsområdena (Sanders 2017, s.29). Artikeln redogör vidare för Rysslands bidrag till problematiken, då staten efter 2014 iscensatt flertalet provokationer mot den regionala säkerhetsordningen. Hon belyser i linje med Bekiarova (2017, s. 48) den traditionellt militära upprustningen som medgett en multidimensionell kapacitet i hela regionen (Sanders 2017, s. 29). Ett tydligt exempel var Rysslands bidrag till illegal verksamhet genom stödet till separatistmiliser med verkansområde i den marina domänen. En ny typ av hot i Svarta havet och Azovska sjön där små sjöoperativa enheter nyttjar vapenmakt utan en tydlig koppling till den ryska staten. Hon vidrör även hur rysk media belyst truppernas stridsduglighet i samband med genomförda övningar (Sanders 2017, s. 13).

Det ryska tillvägagångssättet kan liknas med Tünde och Marians (2014, s. 89) redogörelser för det ryska agerandet under annekteringen av Krim 2014. Där soldater uppträdde utan nationsbeteckning för att skapa förvirring i identifierandet av bakomliggande aktörer, vilket

fördröjde ett ukrainskt motagerande trots att misstankar om rysk inblandning förelåg. Författarna menar att vilseledning genom rysk doktrin utgjorde en central del i den ryska framgången på Krim (Tünde & Marian 2014, s. 87). Trots att Sanders (2017, s. 13) inte redogör för stödet till separatister i termer av vilseledning, finns det tydliga likheter med det ryska agerandet på Krim som Tünde och Marian (2014, s. 87) menar kan härledas till metoder för fenomenet. Återigen utesluts vilseledning i redogörandet för statens metoder, trots att fenomenet potentiellt kan ha utgjort en central aspekt i konflikten.

1.2 Problemformulering

Situationen som följde i Svarta havet och Azovska sjön efter annekteringen av Krim 2014 har tillskillnad från de parallellt pågående konflikterna i Donbass och på Krimhalvön inte uppmärksammats i samma utsträckning, varken medialt eller inom forskningen. Behovet av en utökad förståelse för den marina konfliktens helhet och den ryska statens metoder har därför betonats av flera författare, eftersom situationen påverkar säkerhetsläget både i regionen och globalt (Åtland 2021, s. 317; Kormyck & Malyarenko 2022, s. 1236).

Vilseledning har i decennier utgjort en central del i rysk militärstrategi, där både icke-kinetiska och konventionella metoder riktats mot det mänskliga sinnet i syfte att förvilliga motståndarens verklighetsuppfattning (Ulfving 2006, s. 8). Efter Rysslands annektering av Krim 2014 intensifierades forskningsvärldens strävan efter en ökad förståelse för statens mångfasetterade metoder både i krig och fred, men även däremellan. Fenomenet *gråzonsproblematik* fick ökad uppmärksamhet, vilken kännetecknas av en kombination medel och metoder som tillsammans tillämpas för att uppnå multidimensionell effekt, utan att den angripne uppfattar agerandet som krigföring (Jonsson 2018, s. 13). Ulfving (2006, s. 9) menar att vilseledning fått en ökad betydelse i moderna gråzonskonflikter och betonar vikten av att kunna beskriva fenomenets bakomliggande mekanismer i olika konfliktstadier.

Även om tidigare forskning undersökt gråzonskonflikten i Svarta havet och Azovska sjön ur olika angreppsvinklar, har fenomenet vilseledning trots sin betydelse för rysk krigföring inte undersökts i explicita termer. Forskningen har däremot visat på ett flerdimensionellt ryskt agerande, som vid upprepade tillfällen frångått internationell lagstiftning och därigenom begränsat andra nationers suveränitet, inte minst Ukrainas, i strävan efter egen dominans (Kormyck & Malyarenko 2022, s. 1254). Flera redogöranden pekar trots detta på att vilseledningen sannolikt haft en betydande roll under konflikten. Bekiarova (2017, s.44) menar

att Rysslands innovativa tillämpande av metoder för gråzonskrigföring inte inkluderades i den befintliga lagstiftningen, vilket begränsade världssamfundets handlingskraft, medan Dumitru (2021, s.) hänvisar till statens nyttjande av energiresurser som en trojansk häst för att kunna påverka världspolitiken. Exemplet där Ryssland uppnått målsättningar genom att förleda omvärlden, i linje med Ulfvings (2006, s. 8) redogörande för *maskirovka*. Vidare genomförde den ryska staten en olaglig marin blockad under täckmanteln av en falsk titulering, iscensatte omröstningar för att legitimera övertagande av ukrainska oljekapaciteter och dessutom gett stöd till marina separatistgrupper i likhet med annekteringen av Krim (Åtland 2021, s. 314; Kormyck & Malyarenko 2022, s. 1254; Sanders 2017, s. 13). Samtliga ageranden kan härledas till metoder för vilseledning då staten på olika sätt dolt ett verkligt syfte, trots detta undersöks inte fenomenet närmare (Ulfving 2006, s. 102). Befintlig forskning öppnar därför för vidare studier om Rysslands tillämpande av vilseledning inom ramen för en sammantagen helhetsförståelse för statens metoder i gråzonskonflikten i Svarta havet och Azovska sjön. En konflikt som påbörjades efter annekteringen av Krim 2014 och sträckte sig fram till den fullskaliga invasionen av Ukraina 2022 (Kormyck & Malyarenko 2022, s. 1255).

Eftersom vilseledningens målsättning är att förvillna motståndaren, tillämpas dess metoder i stor utsträckning dolt under en slöja av sekretess, vilket kan försvåra forskningsprocessen. Med hänvisning till Ulfvings (2006, s. 9) påstående om vilseledningens centrala roll i rysk krigföring, kan dock vitala aspekter av en konflikt utelämnas om det trots komplexa förhållanden inte görs försök att studera fenomenet. Att bortse från vilseledning, kan således innebära att vitala aspekter av rysk marinkrigföring i gråzonskonflikten försummas vilket kan resultera i en ogrundad förståelse för statens metoder i helhet. Följande studie kommer därför utifrån Whaleys vilseledningsteori undersöka Rysslands tillämpande av fenomenet under konflikten i Svarta havet och Azovska sjön, mellan 2014 och 2022.

1.3 Syfte och frågeställning

Med hänsyn till vilseledningens roll i rysk krigföring, inte minst i moderna konflikter, är det sannolikt att statens metoder präglats av fenomenet även i Svarta havet och Azovska sjön under gråzonkonflikten mellan åren 2014 och 2022. Därför ämnar studien att utifrån Barton Whaleys teori om vilseledning undersöka förekomsten av fenomenet i konflikten, med syfte att uppnå en bredare förståelse för ryska metoder i det givna fallet och på så vis bidra till den övergripande forskningen om Rysslands marinkrigföring i helhet. Med givna grunder har följande forskningsfråga formulerats;

Hur kan ryskt agerande i gråzonkonflikten i Svarta havet och Azovska sjön mellan 2014 och 2022 förstås utifrån Barton Whaleys vilseledningsteori?

1.4 Avgränsningar

Då uppsatsen ämnar undersöka hur Ryssland tillämpat metoder för vilseledning i Svarta havet och Azovska sjön under gråzonkonflikten som utlöstes efter annekteringen av Krim 2014 till och med starten på den fullskaliga invasionen 2022 avgränsas arbetet för att möta syftet.

För det första begränsas studien till att enbart fokusera på ryskt agerande trots att konflikten innefattat andra aktörer såsom Ukraina, Storbritannien, Turkiet och Nato. Med hänsyn till krigets dynamik kan således vissa relevanta aspekter försummas, trots detta bedöms centrala delar i rysk vilseledning kunna identifieras även om andra stater utesluts. Även om annekteringen som inleddes 27 februari 2014 aldrig officiellt avslutats, ropade det proryska parlamentet ut Krim som självständigt den 16 mars samma år efter en folkomröstning (Miller 2023, s. 121). Detta kan därför ses som ett avslut på den reguljära konflikten som sedan övergick i ett gråzonstillstånd. I och med utlösandet av den fullskaliga invasionen den 24 februari 2022 övergick konflikten till krig (Miller 2023, s. 255). För att säkerställa att analysen inte devierar från uppsatsens frågeställning kommer således studien i tid avgränsas mellan den 16 mars 2014 och 24 februari 2022.

Eftersom studiens syfte är att undersöka ryska metoder för tillämpande av vilseledning kommer effekter inte inkluderas, detta med anledning av att eventuella utfall inte är relevant för besvarandet av frågeställningen. Trots en omfattande empirisk materialinsamling där flertalet källtyper inkluderas görs en språklig avgränsning till engelska och svenska, med hänsyn till

begränsad kunskap i andra språk. Följaktligen kan viss relevant information riskera att förbises, men å andra sidan hade nyttjandet av översatta texter kunnat leda till förvrängda empiriska redogöranden. En avslutande avgränsning härleds till geografiska aspekter, då Svarta havet och Azovska sjön i realiteten utgörs av två separata havsområden. Men med hänsyn till att den ryska strävan efter dominans medgav påverkan i båda regionerna, inte minst i Kertjsundet som länkar dem samman, behandlas konflikten som en sammantagen snarare än två separata.

2. Teori

Fenomenet vilseledning har förekommit i konflikter genom alla tider, med en utökad betydelse i moderna fall som en följd av den informationstekniska utvecklingen. Således har det ur forskningssynpunkt länge funnits ett utbrett intresse att uppnå förståelse för vilseledningsoperationer och dess bakomliggande mekanismer (Ulfving 2006, s. 8–9). Teorin som nyttjas för studien är framtagen av Barton Whaley, en betydelsefull person för den militära vilseledningsforskningen (Furustig et al. 2001, s. 29). Han menar att vilseledning är synnerligen framstående inom två fält; magi och krigföring (Whaley 1982, s.178). I boken *Stratagem: deception and surprise in war* (Whaley 2007, s. 13) undersöks 115 fall av militär vilseledning från 16 olika konflikter mellan första världskriget 1914 och tjeckiska invasionen 1968, med ett avgränsat fokus på aspekter rörande överraskning och vilseledning. Den omfattande studien utgjorde grunden för teorin om vilseledning som senare publicerades (Whaley 1982, s. 178).

Det finns även ett flertal andra teorier som behandlar fenomenets förekomst i krig, där bland annat Ryssland varit en huvudspelare med sin teoretisering av *maskirovka*. Den grundläggande teoretiska konstruktionen bygger på de fyra grundprinciperna; *döljande*, *skenoperationer*, *imitation* och *desinformation*, som kan appliceras på samtliga krigföringsnivåer (Ulfving 2006, s. 101–102). Fastän de grundläggande faktorerna i det ryska ramverket skulle kunna utgöra basen för studiens teoretiska grund med möjlighet till förklarande effekt, kan det ur ett validitetsperspektiv anses problematiskt att nyttja ryska principer i undersökandet av ett fall där statens egna metoder utgör det huvudsakliga fokuset. Detta eftersom offentligt publicerade doktriner och teorier från Ryssland kan innefattas av bakomliggande motiv att presentera en felaktig bild för betraktaren. Whaleys (1982, s. 178) teori är till skillnad från *maskirovka* inte bunden till en enskild stat eftersom den framställts utifrån studerandet av en bred population av nationer och dess metoder för vilseledning i olika konflikter.

En annan fördelaktig aspekt i nyttjandet av teorin är dess generella utformning som inte begränsas till en specifik krigföringsdomän, vilket tydliggörs av Whaley (1982, s. 183–185) exemplifieringar till respektive vilseledningskategori som inkluderar flertalet vapengrenar, inte minst marinen. Med vidare hänsyn till Whaley (1982, s.183–185) exempel redogörs de främst på taktisk nivå men till viss del även på operativ, vilket indikerar på teorins avgränsade fokus till omnämnda krigföringsnivåer. Eftersom studien ämnar undersöka vilseledningens förekomst i helhet inom rysk krigföring utan begränsning till enskilda krigföringsnivåer, kan avgränsningen utgöra en eventuell kritik mot teorin i sammanhanget. Återigen med hänvisning till kategoriernas generella formulering bör teorins indikatorer trots detta även kunna appliceras på strategisk nivå.

Maskirovka tar avstamp i strävan efter originalitet i utförandet av nya vilseledningsoperationer, vilket antyder att fenomenet är föränderligt (Ulfving 2006, s. 104). Whaley (1982, s. 180) å andra sidan belyser fenomenet som en funktion av psykologi och dess oberoende av teknologiska invasioner, vilket argumenterar för en oföränderlighet. Trots att teorin funnits i snart ett halvt sekel bör den därför ändå kunna bidra med förklaringsvärde i moderna konflikter, således utgör den ett lämpligt ramverk i studerandet av den marina gråzonskonflikten.

2.1 Whaley teori om vilseledning

Hägringar på savannen och zebrans svart-vita päls som förvirrar rovdjur, är bara några exempel som visar på vilseledningens naturliga förekomst (Whaley 1982, s. 179). Fenomenet förekommer emellertid även genom avsiktligt tillämpande, där psykologiska illusioner skapas för att uppsåtligen förvilla. Whaley (1982, s. 179) menar att magiker och militärer flitigt nyttjar metoder för vilseledning riktade mot olika slags åskådare, i ena fallet publik, i andra fienden på slagfältet. Oavsett om ursprunget är oavsiktligt eller överlagt sker fenomenet till fullo i det mänskliga sinnet genom missuppfattningar, vilket tyder på att konceptet inte är beroende av teknologiska invasioner eller övertag för att uppnå framgång. Utifrån de psykologiska aspekterna som dominerar vilseledning hävdar Whaley (1982, s. 179) att företeelsen blir konstant oavsett inom vilket fält det tillämpas och utifrån de två grundläggande aspekterna; dissimulation och simulation kan en teori konstrueras. Dissimulation grundar sig i döljandet av det verkliga, medan simulation å andra sidan bygger på exponerandet av det falska (Whaley 1982, s. 182–183).

2.1.1 Dissimulation – Att dölja det verkliga

Whaley (1982, s. 183) delar in dissimulation i tre kategorier presenterade i fallande ordning utifrån förväntad framgång i en vilseledningsoperation. *Masking* - maskera som den högst listade inom dissimulation tas i uttryck genom att en aktör tillfullo döljer eller täcker karaktärsdrag hos det verkliga fenomenet. Detta för att undgå upptäckt av en motståndares sinnen eller sensorer, vilket leder till att fenomenet inte anträffas (Whaley 1982, s. 184). I en militär kontext exemplifierar Whaley (1982, s.184) fenomenet genom en soldat som nyttjar en rökridå eller maskeringsfärg för att undvika upptäckt av fienden i strid. Vid *repackaging* – förändra döljs det verkliga genom att karaktärsdrag och egenskaper läggs till eller subtraheras i syfte att framställa fenomenet som något annat. En exemplifiering av att *förändra* i militära sammanhang är enligt teorin när ett fartyg som utför stridsuppgifter visualiseras som handelsfartyg för att avleda misstankar och uppmärksamhet från omgivningen, vilket kan resultera i handlingsfrihet (Whaley 1982, s.184).

Dazzling – förvirra är den sista kategorin av dissimulering, inom vilken en aktör undanhåller det sanna genom att skapa förvirring. Trots att händelsen eller fenomenet är för fienden observerbar kan förvirring om dess sanna utformning, utseende, position eller storlek skapas genom att den antingen delvis döljs eller att nya egenskaper adderas. Whaley (1982, s. 184) lyfter det militärhistoriska exemplet när den brittiska flottan under första världskriget valde att lackera örlogsfartyg i ett svart-vitt sicksackmönster i syfte att ingjuta förvirring i motståndarens avläsande av egen position.

2.1.2 Simulation – Att presentera det falska

Precis som dissimulering delas simulation in i tre underkategorier. Den första är *mimicking* – efterlikna, i vilken en aktör exponerar det falska genom att efterlikna ett annat objekt eller fenomen för att bygga en trovärdig bild av verkligheten (Whaley 1982, s. 186). Teorin exemplifierar kategorin genom en brigads nyttjande av olika uniformer i syfte att skapa en missvisande uppfattning om den egna styrkans storlek och dignitet. *Inventing* - uppfinna går ut på nyskapandet av fenomen eller objekt som sedan uppvisas i syfte att skapa en alternativ uppfattning. I militära sammanhang har detta historiskt nyttjats genom konstruerande av falsk militärutrustning som placerats ut på slagfälten, däribland stridsfartyg (Whaley 1982, s.186).

Teorins sista vilseledningsmetod är *decoying* – locka. Genom exponering av det falska avleds uppmärksamhet med syfte att locka fienden att agera i en felaktig riktning, vilket kan resultera

i ett fritt handlingsutrymme på den plats där det verkliga fenomenet uppträder. Whaley (1982, s. 186) exemplifierar kategorin genom generaler som med sin trupp utför skenmanövrar på slagfälten för att vilseleda fienden i val av framryckningsväg.

Whaley (1982, s.187) som rangordnar de olika formerna av dissimulering och simulering utifrån förväntad effekt, menar att de högst listade föregås av en mer omfattande planering. Detta exemplifieras vidare genom en aktörs tillämpande av dissimulering vilket inleds med *maskerande* åtgärder vars syfte är att företeelsen ska passera fienden obemärkt. Nästa steg blir en övergång till *förändra* om det initiala försöket misslyckas och ambitionen behöver sänkas. När inget av ovanstående lett till framgångsrik vilseledning blir sista alternativet *förvirrande* metoder för att åtminstone bringa oordning (Whaley 1982, s.187). På precis samma vis redogörs komponenterna inom simulation, där den mest eftersträvade kategorin är *efterlikna* fallande ner till att *locka* som renderar i minst förväntad effekt. Slutligen hävdar Whaley (1982, s. 183) att en kombination av dissimulation och simulation förekommer i alla vilseledningsförsök där motståndsparet *maskering* och *efterlikna* tillsammans utgör det mest effektfulla. Trots att *ompaketera* – *uppfinna* samt *förvirra* – *locka* utgör de övriga antagonisterna, kan samtliga metoder förekomma i kombination med varandra, eftersom när ett fenomen döljs, kommer alltid ett annat uppträda i dess ställe.

Vilseledning	
Dissimulation	Simulation
Maskera - Döljande eller anpassande av det verkligas karaktärsdrag.	Efterlikna - Exponera genom att efterlikna
Förändra - Adderande eller subtraherande av karaktärsdrag för att omvandla in i nytt mönster.	Uppfinna - Exponera genom uppfinnandet av nya fenomen eller objekt.
Förvirra - Döljande genom förvirring.	Locka - Exponera det falska för att avleda uppmärksamhet.

Tabell 1: Sammanställning av teorin (Whaley 1982, s. 186).

3. Metod

3.1 Forskningsdesign

För att uppnå en fördjupad förståelse för ryskt agerande i gråzonskonflikten i Svarta havet och Azovska sjön mellan åren 2014 och 2022 med ett avgränsat fokus på vilseledningsmetoder, står fallet centralt i undersökningen. En lämplig metodologisk grund blir därför en teorikonsumerande fallstudie, vilket i linje med studiens ändamål nyttjar existerande, teoretiska förklaringsfaktorer i strävan efter en utökad kunskap om ett specifikt fall. I denna studie används Whaley's vilseledningskategorier för att kunna grundligt studera konflikten och på så vis barlägga nya insikter i syfte att uppnå en utökad förståelse (Esaiasson et al. 2017, s. 43). Med hänsyn till uppsatsen avgränsade fokus på ryska vilseledningsmetoder i den enskilda konflikten, är sannolikheten låg att studiens resultat kommer kunna appliceras på en större population av fall; extern validitet (Esaiasson et al. 2017, s. 89). Eftersom studien kräver en djupgående analys för att lyfta fram relevanta detaljer om ett komplext fall, görs därför inget generaliseringsanspråk. En faktor som i en teoriprovande studie vore grundläggande (Esaiasson et al. 2017, s. 89).

Studien ämnar vidare vara av beskrivande karaktär trots att det inom Whaley's (1982, s. 179) teori återfinns viss kausalitet, då kategorier rangordnas efter ambition och förväntad effekt, men även utifrån antagonister som ska uppträda simultant. Grunden möjliggör för en analys där samband i ryskt tillämpande av vilseledning skulle kunna studeras. Med hänsyn till studiens syfte, att redogöra för förekomsten av ryska vilseledningsmetoder utan fokus på effekter, nyttjas teorins olika teman i beskrivande ändamål snarare än förklarande (Esaiasson et al. 2017, s. 37). Att den dessutom används som en ledstång genom analysen medger en deduktiv ansats, vilket karaktäriseras av att empiriskdata studeras utifrån befintliga, teoretiska förklaringsfaktorer (Johannessen et al. 2020, s. 37).

Datansamlingen baseras på en kvalitativ metod, vilket möjliggör för ett djupgående och detaljerat studerande av materialet (Patel & Davidson 2020, s.53). Detta är vitalt i en studie som undersöker vilseledning eftersom metoder för fenomenet ofta uppträder dolt, vilket stundtals kräver att situationer pusslas samman från olika material, i strävan efter samlad helhetsbild. Således krävs en grundlig inläsning av empirin där tolkning är nödvändig eftersom relevanta aspekter inte nödvändigtvis uttrycks explicit, vilket i linje med den kvalitativa metoden möjliggör för en djupare insikt om en viss företeelse (Patel & Davidson 2020, s. 55). Metoden

av en kvalitativ textanalys syftar följaktligen till att genomarbeta materialet för att sedan kunna belysa delar som för fenomenet är relevanta, snarare än att allt material behandlas likvärdigt vilket definierar en kvantitativ innehållsanalys (Esaiasson et al. 2017, s. 212). Den valda metoden för datainsamling ställer krav på att materialet inte omtolkas eller formas felaktigt, vilket motverkas genom kontinuerligt empiriskt grundade belägg, transparenta redogörelser samt konsekvent referenshantering för spårbarhet, i syfte att reducera risken för intersubjektivitet och på så vis stärka studiens reliabilitet (Johannessen et al. 2020, s. 69; Esaiasson et al. 2017, s. 25).

3.2 Material

Studiens analys baseras på ett omfattande materialurval, inkluderat nyhetsartiklar, policydokument, rapporter, böcker och tidskriftsartiklar. Syftet är att möjliggöra ett sanningsenligt redogörande av komplexa fall, men även en analys där ett flertal relevanta händelser kan belysas. Den litteratur som varit till grund för analysen är publicerade av akademiskt väletablerade förlag, varav exempelvis Osprey Publishing är militärt specialiserad. Rapporter, policydokument samt ytterligare publikationer är framtagna av västerländska tankesmedjor och forskningsinstitut, varav somliga benämns som världsledande, exemplifierat av Royal United Service Institute – *RUSI*, Institute for the study of war – *ISW* och European Council on Foreign Relations. Generellt utgörs institutens fokusområden av säkerhet, militär och internationella relationer.

Tidskrifterna *New Scientist* och *National Defense* är specialiserade inom teknisk innovation, vilka har bidragit med sakkunniga redogöranden om vissa händelser. Majoriteten av de nyhetsredaktioner vars innehåll nyttjats i analysen är väletablerade globalt med en mångsidig rapportering på en opartisk grund, såsom *BBC* och *Reuters*. Även redaktioner med en lägre etableringsgrad har använts, med en marin specialisering som grund. *USNI news* som tillhör kategorin är en oberoende nyhetstjänst publicerad av *US Naval Institute*, vilken har gett tillgång till viss förstahandsinformation. Nyhetsmedia med koppling till ryska staten har även använts, i syfte att belysa det ryska narrativet.

3.2.1 Källkritisk diskussion

Utifrån de fyra källkritiska kriterierna; *äkthet*, *oberoende*, *samtidighet* och *tendens* granskas det breda materialurvalet i syfte att stärka studiens trovärdighet (Esaiasson et al. 2017, s. 288).

Äkthet grundar sig i en källas sanningsenlighet gällande om den är vad den utger sig för, fritt från förfalskning (Esaiasson et al. 2017, s. 291). Materialet är som tidigare redogjort hämtat från världsetablerade förlag och nyhetsredaktioner, forskningsinstitut, tankesmedjor samt specialiserade mediebyråer, där av bedöms samtliga ha granskats inför publicering utifrån materialets äkthet. Spårbarheten i materialet indikerar också på ett uppfyllande av äkthetskriteriet, vilket bland annat tydliggörs genom att majoriteten av källorna är signerade av författare som ansvarar för informationen.

Oberoende tar avstamp i materialets självständighet, vilket kan påverka sanningsenligheten (Thurén 2013, s. 8). Analysen inkluderar en variation av material från både primär- och sekundärkällor. Tillskillnad från primärkällor som självständigt presenterar förstahandsinformation, bygger sekundärkällors redogörande på information som tolkats i flera led vilket kan resultera i förvanskning. För att möjliggöra en bred men korrekt analys på ett komplext ämne nyttjas även sekundärkällor då tillgången på förstahandsmaterial är begränsad. I en vidare strävan efter ett tillförlitligt resultat, motverkas eventuella förvanskningar i sekundärdata genom nyttjandet av flera olika källor i redogörelsen för varje enskild händelse.

Samtidighet tar hänsyn till tidsförhållandet mellan en händelse och författandet av källan. Då tiden kan medföra att viktiga detaljer försummas och nya, alternativa förklaringar kan uppstå, är det en källkritisk angelägenhet att ta hänsyn till den passerade tidsperioden (Thurén 2013, s. 7). Majoriteten av analysens källor är publicerades i närtid till respektive händelse, vilket tyder på ett uppfyllande av samtidighetskriteriet. Då vilselning till stor del sker under sekretess i det fördolda kan för studien intresseväckande aspekter uppkomma även efter ett antal år, där av har även material som publicerats efter gråzonskonfliktens slut använts.

För att säkerställa en opartisk analys bör materialet vara fri från *tendens*, vilket innebär att en källa inte bör drivas av en bakomliggande agenda i att framställa aktörer på ett felaktigt sätt eller för att uppnå egen vinning (Esaiasson et al. 2017, s. 295). Trots det bedöms materialet till viss del vara tendensiös, även om flera är statligt fristående. Källor som har koppling till den ryska statsmakten innefattar sannolikt en hög grad av tendens, vilket tydliggörs då redaktionens redogöranden ofta devierar från andra källors. Källan anses ändå vara lämplig i ändamål att belysa hur Ryssland framställer olika situationer. Merparten av den empiriska data som nyttjats i analysen är dock av västerländskt ursprung. Ett faktum som kan medföra ensidiga framställanden av konflikten, vilket påverkar såväl litteratur, nyhetsmedia som tankesmedjor,

även om grundhållningen är opartisk. Eftersom samtliga källor eftersträvar objektiva redogöranden då de antingen omfattas av public service, skall utgöra grunden för världssamfundets beslut, är utgivna av etablerade förlag eller världens största mediareaktioner, bedöms risken för ett tendensiöst resultat minska. För att reducera risken ytterligare kontrolleras materialen i förhållande till varandra, i syfte att kunna identifiera eventuellt bristande redogöranden ur ett källkritiskt perspektiv.

3.3 Forskningsetik

Studier som involverar enskilda personer eller individgrupper skall präglas av varsamhet och respekt för alla berörda, då forskningens nytta inte får äventyra deltagarnas integritet (Esaiasson et al. 2017, s. 254). Fyra forskningsetiska kriterier är framtagna som ledstång i syfte att tillgodose berördas fullständiga säkerhet i arbetsprocessens alla skeden, inte minst efter studien är avslutad. Kriterierna som noga bör övervägas i alla forskningens faser utgörs i korta drag av delgivande av syfte till berörda, insamlad data om enskilda enbart nyttjas i forskningsändamål, konfidentiellt hanterande av individuppgifter samt krav på genomgående samtycke (Patel & Davidson 2020, s. 83). Eftersom studien utformas av en kvalitativ fallstudie som inte innefattar enskilda individer eller grupper, blir de forskningsetiska principerna inte föremål för processen. Att studien i framtiden skulle nyttjas i sammanhang som för människor skulle innebära en säkerhetsrisk bedöms dessutom vara osannolik.

Arbetet bör ändå genomsyras av ett forskningsetiskt hållningssätt i strävan efter objektiva resultat, därav tas ett antal aspekter i beaktan genomgående. Egna värderingar kan påverka arbetsprocessens samtliga delar vilket vidare kan inverka på resultatet, något som motverkas genom ett självkritiskt förhållningssätt och ständig transparens. Då studien ämnar att enbart studera ryska metoder görs inga tolkningar avseende utfall, dessutom ställs inga parter mot varandra vilket ytterligare reducerar risken för bristande neutralitet mot någon aktör i konflikten.

3.5 Operationalisering

För att säkerställa en god begreppsvaliditet krävs träffsäkerhet i omvandlandet av teoretiska definitioner till operationella indikatorer. Syftet är vitala delar inte ska försummas, vilket i sin tur reducerar risken för systematiska fel (Johannessen et al. 2020, s. 58–59). Begreppsvaliditet tillsammans med frånvaron av både slumpmässiga fel - reliabilitet och osystematiska fel utgör

grunden för den slutgiltiga resultatvaliditeten, vilket förklaras som studiens tillförlitlighet (Esaiasson et al. 2017, s. 64). För att uppnå en god begreppsvaliditet krävs en objektivt genomförd operationalisering med låg grad av förändring från den ursprungliga definitionen, således omvandlas indikatorerna i linje med Barton Whaleys (1982, s. 187) teoretiska definitioner. Utifrån de sex kategorierna som utgör grunden för teorin framställs en öppen frågeställning för vadera. Nedan redovisas de operationella indikatorerna tillsammans med tillhörande exemplifiering utifrån Whaleys (1982, s. 184–185) teori. Nedanstående tabell utgör analysens ramverk, även benämnt *analysverktyg* (Esaiasson et al. 2017, s. 137).

	Indikatorns frågeställning	Exempel från teorin
Dissimulation		
Maskera	<i>Hur dolde Ryssland eget agerande för att hindra upptäckt?</i>	Soldaters nyttjande av maskeringsfärg eller elektronisk störning.
Förändra	<i>Hur har Ryssland dolt det verkliga genom adderande och subtraherande av karaktärsdrag för att ändra skepnad?</i>	Stridsfartyg uppträder i skepnaden av ett handelsfartyg.
Förvirra	<i>Hur har Ryssland orsakat förvirring i syfte att skapa osäkerhet om det verkliga?</i>	Stridsfartyg lackerat i svartvitt sicksackmönster.
Simulation		
Efterlikna	<i>Hur har Ryssland försökt undanhålla det verkliga genom att imitera andra företeelser?</i>	Soldater nyttjar felaktiga uniformer.
Uppfinna	<i>Hur har Ryssland försökt undanhålla det verkliga genom framställandet av nya fenomen eller mönster?</i>	Falskt stridsfartyg som utplaceras i operationsområdet.
Locka	<i>Hur har Ryssland exponerat det falska i syfte att avleda uppmärksamhet?</i>	Trupper som på slagfältet genomför skenmanövrar.

Tabell 2: Studiens analysverktyg.

4. Analys

Indikatorerna som presenterats i operationaliseringen lyfts som teman i analysen utifrån vilka material rörande fallet redovisas. En systematisk underökning är således grunden för analysen, vilket avser att skapa struktur i redogörandet för en stor mängd data där relevanta bidrag för frågeställningen kan belysas (Esaiasson et al. 2017, s. 213).

4.1 Analys av konflikten utifrån Whaleys vilseledningsteori

Hur dolde Ryssland eget agerande för att hindra upptäckt? – *Maskera*

Klockan 07.10 den 22 juni 2017 sände den amerikanska sjöfartsadministrationen en säkerhetsvarning med anledning av en incident utanför ryska kusten i närheten av Novorossijsk (Goward 2017, s. 18). Ett amerikanskt handelsfartyg ska ha rapporterat till landets kustbevakning att flertalet störningar i positioneringssystemet - *gps* förekommit ombord. Bland annat ska felaktig information presenterats om att fartyget ska ha befunnit sig på land vid den ryska flygplatsen *Gelendzhik*, belägen ungefär 32 kilometer från dess verkliga position i havet (Hambling 2017). Utöver detta ska systemets felmarginal uppgått till 100 meter vilket i området, vilket vanligtvis enbart var tre meter. Slutligen ska även icke-existerande fartyg vid tidpunkten synliggjorts i det egna antikollisionssystemet (Goward 2017, s. 18). Efter kontroll av egna system kunde fartygets befälhavare konstatera att inga avvikelser fanns och när kontakt upptogs med närliggande fartyg uppdagades det att minst 20 andra var utsatta för samma problematik, vilket enligt experter gav indikationer på att fartygens positioneringssystem medvetet manipulerats (Goward 2017, s. 18). För att styrka fartygets position fotograferade befälhavaren *gps*-läget tillsammans med den verkliga positionen, för att tydliggöra den rådande störningen (Husick 2017).

Även fast en bakomliggande aktör aldrig avslöjats har liknande metoder nyttjats tidigare av både stater och kriminella nätverk, men i en relativt låg utsträckning fram till tidpunkten. Däremot hade Ryssland visat på en utveckling inom den elektroniska dimensionen, där bland annat 250 000 telefonmaster utrustats med störningsutrustning (Goward 2017, s. 18). Todd Humphrey, professor vid University of Texas at Austin som själv konstruerat manipulationsutrustning, uppger till *New Scientist* att en tänkbar förklaring till störningarna i positioneringssystemet är ryska experiment på elektronisk krigföringsutrustning (Hambling 2017).

Trots att misstankar om en rysk inbladning rådde, konstaterades aldrig bakomliggande faktorer till händelsen och det går därför inte att fastslå Ryssland som ansvarig. Vad som däremot går att konstatera är att liknande händelser förekommit även senare, såsom manipulation av position på två örlogsfartyg från Storbritannien och Nederländerna i Svarta havet 2021 (Bateman 2021). Händelsen kommer utförligt redogöras senare i analysen. Positioneringsincidenten i Svarta havet 2017 kan härledas till vilseledning och kategorin *maskera*, eftersom en aktör medvetet utfört ett angrepp mot flertalet fartyg men ändå lyckats dölja konkreta bevis som hade kunnat knyta en aktör till händelsen, trots att flera misstankar pekar mot den ryska staten.

Hur har Ryssland dolt det verkliga genom adderande och subtraherande av karaktärsdrag för att ändra skepnad? – *Förändra*

Under våren 2021 genomförde Ryssland en omfattande styrketillförsel till Svartahavsflottan som fram till den fullskaliga invasionen dubblerade i storlek. Tidigare hade enbart ett dussintal ubåtar, ytstridsfartyg och fregatter varit placerade i området, samt ett större antal patrull-, minröjning- och landstigningsfarkoster (Fedorchak 2024, s. 122). Den 17 april 2021 meddelar Svartahavsflottan via den ryska nyhetsbyrån *Interfax* att över 50 stridsflygplan tillsammans med cirka 15 sjögående enheter inom kategorierna landstigning, understöd och verkan har anslutit till den ryska marinövningen i Azovska sjön via Kertjsundet (BBC 2021a). Fartyg från Norra havsflottan, Kaspiskahavet och Östersjön under befäl av Svartahavsflottan övade på att genomföra blockader i havsområdena ändamålsenligt för att begränsa Ukrainas rätt till fri navigation (Bielieskov 2021, s. 4). Ett flertal av enheterna, varav minst sex landstigningsfartyg kvarstannade dock i havsområdena även efter övningarnas avslut (Fedorchak 2024, s. 122)

Genom att tillföra styrkeuppbyggnaden nya egenskaper i form av övningsverksamhet, kunde skepnaden av agerandet förändras vilket gjorde att nya fartygsplattformar kunde ansluta till Svarta havsflottan under en naturlig täckmantel av en övning som utfördes i regionen. Agerandet är således i linje med vilseledningskategorin *förändra*.

Hur har Ryssland orsakat förvirring i syfte att skapa osäkerhet om det verkliga? –

Förvirra

Den 25 november 2018 var en mindre ukrainsk fartygskonvoj bestående av två Gyurza-M kanonenheter, Berdyansk och Nikopol samt en bogserbåt, Yany Kapu under transit från hamnstaden Odessa till Mariupol beläget i Azovska sjön, vilket kräver en passage genom Kertsjundet (Galleoti 2023, s. 65). Mot internationell lagstiftning och en bilateral överenskommelse mellan Ukraina och Ryssland från 2003 avseende båda staternas rätt att nyttja passagen, nekade ryska styrkor Ukrainas rätt till fri navigation (Troianovski 2018). I händelsens initiala skede anlöpte det ryska kustbevakningsfartyget Izmrud konvojen för att genomföra försök till prejning av de ukrainska enheterna, vilket medgav marginell framgång och en kollision med den ryska bogserbåten Don följde. Därefter sköts varningsskott från Izmrud riktat mot de ukrainska enheterna för att stoppa den fortsatta framfarten. Åtgärden kompletterades med överflygningar av både beväpnade attackhelikoptrar och stridsflygplan, från vilka åtminstone två robotar ska ha avlossats (Galleoti 2023, s. 68). Ett civilt fraktfartyg placerades samtidigt ut i sundet för att ändamålsenligt blockera leden i väntan på förstärkning av spetsnaz, de ryska specialförbanden som från höghastighets farkoster av typ Raptor slutligen bordade de ukrainska enheterna (Ferris-Rotman & Stern 2018; Galleoti 2023, s. 68). Över 20 ukrainska besättningsmedlemmar, varav sex skadade togs tillfångna av ryska enheter, dessutom beslagtogs plattformarna. Först ett år senare frigavs individerna i en fångutväxling mellan staterna och fartygen återgavs i ett försämrat skick (Galleoti 2023, s. 68).

Efter händelsen hävdade Ryssland att Ukraina illegalt passerat in i ryskt territorialhav och att kustbevakningen försökt avvisa enheterna från området, ett agerande som den ryska federationens federala säkerhetstjänst menade var en tydlig provokation i ett ukrainskt försök att skapa en konfliktzon (Terris-Rotman & Stern 2018). Det vidare redogörandet från rysk sida baserades på att en dispyt uppstod när kustbevakningen avvisade de ukrainska enheterna, men att de sedan återvänt till Odessa. En förklaring som i efterhand visat sig vara falskt då det uppdagats att fartygen togs i beslag och besättningarna tillfångatogs (Kramer 2018). Ryssland fortsatte legitimera sitt agerande trots en ukrainsk vädjan om ett behandlande i FN:s säkerhetsråd, där bland annat talespersonen för det ryska utrikesministeriet Maria Zakharova på Facebook hävdade att Ukraina tillämpat metoder för kriminalitet och tydliggjort en aggressiv intention (Terris-Rotman & Stern 2018).

Rysslands har i efterhand försökt legitimera agerandet genom att skapa en alternativ förklaring, där Ukraina utmålas som den regelbrytande aktören med onda avsikter. En tänkbar målsättning är att *förvirra* både Ukraina och omvärlden, då Ryssland tydligt agerar mot internationell lagstiftning men kan genom att vända anklagelserna mot Ukraina ingjuta misstro.

En annan situation som uppbringade förvirring var när det brittiska örlogsfartyget HMS Defender besköts med varningseld utanför Krims kust den 23 juni 2021 (Clark 2021, s. 2). Fartyget som under den stora Natoövningen Sea Breeze 2021 skulle genomföra en förflyttning från Odessa i Ukraina till Georgien, vilket i linje med havsrättskonventionen skulle inkludera en oskadlig genomfart genom ukrainska vatten (BBC 2021b). Territorialhavet utanför Krimhalvön som i Rysslands mening tillhörde staten var utlyst som en restriktionszon, därav ansågs passager som en kränkning på rysk suveränitet (Gressel 2021, s.29). Den brittiska nyhetskanalen *BBC:s* försvarskorrespondent Jonathan Beale som var ombord på HMS Defender vid tiden för händelsen rapporterade genom ett filminslag som visade på hur stridsflygplan i hög hastighet flög förbi nära det brittiska örlogsfartyget (BBC 2021b). Simultant hotade ett ryskt kustbevakningsfartyg att det brittiska fartyget kommer beskjutas om inte enheten ändrar kurs. Totalt ska ett 20-tal stridsflygplan och två kustbevakningsfartyg varit involverade i händelsen, från vilka varningselden ska ha avlossats. Dessutom uppger det ryska försvarsministeriet att robotar ska ha släppts från flygplanen i närheten av HMS Defender, vilket den brittiska regeringen dementerar (Clark 2021 s. 2; BBC 2021b).

Storbritannien och Rysslands redogörelser för händelsen motsäger varandra, vilket dessutom kompletteras med ytterligare en förklaring från *BBC* gör att säkerheten om vad som egentligen inträffat inte kan garanteras. Vilken nation som återger en sanningsenlig bild lämnas därhän och intressenter världen över lämnas frågande. Eftersom det inte kan fastslås att Ryssland presenterade den falska förklaringen, går det inte med säkerhet att konstatera att incidenten är ett fall av vilseledning inom kategorin *förvirra*. Det är emellertid sannolikt att en följd av de delade budskapen var att förvirring uppstod.

Hur har Ryssland försökt undanhålla det verkliga genom att imitera andra företeelser? – *Efterlikna*

Den fjärde februari 2022 rapporterar den ryska nyhetsbyrån *TASS* (2022) att en grupp med landstigningsfartyg från Norra havsflottan och Östersjöflottan anlät till Rysslands logistiskförsörjningsplats i Syrien. Artikeln redogör vidare för att fartygen inom en snar framtid kommer att ansluta till vad benämns som storskaliga marinövningar, vilka under januari och februari skulle genomföras i flera av världshaven. Rysslands försvarsministerium menade vidare att övningsserien skulle utföras i linje med årsplanen för den ryska militärens övningsverksamhet år 2022. Över 140 örlogsfartyg, 60 stridsflygplan, 10 000 soldater och en stor mängd militär materiel skulle enligt ministeriets utsago ingå i övningarna (*TASS* 2022).

Fyra dagar senare, den åttonde februari publicerar US Naval Institute nyhetstjänst – *USNI news* fotografier på när tre landstigningsfartyg passerar genom Bosporen, identifierade som 127 Minsk, 130 Korolev samt 102 Kaliningrad. Enheterna tillhörde gruppen som några dygn tidigare befunnit sig i Syrien (*Lagrone* 2022a). Dagen därpå kan *USNI* återigen rapportera att ytterligare tre landstigningsfartyg anträt Svarta havet, 016 Georgy Pobedonosets, 012 Olenegorsky Gornyak och Pyotr Morgunov. Fartyg som kan transportera 10-13 stridsvagnar och upp till 350 soldater (*Lagrone* 2022b). Tillsammans med Svarta havsflottan skulle fartygen enligt det ryska försvarsministeriet genomföra gemensamma övningar vid Krimhalvöns kust, där bland annat delar av Svarta havet och Azovska sjön skulle blockeras (*Kuczyński* 2022). Bara några dagar senare, den 24 februari 2022 inleds den fullskaliga invasionen (*D’Anieri* 2023, s. 285).

Ryssland brukade återigen epitetet ”övning” för att kunna mobilisera enheter, sannolikt inför den stundande invasionen (*D’Anieri* 2023, s. 285). Tillskillnad från tillfället som presenterats under kategorin *förändra* spred Ryssland denna gång ut sin övningsverksamhet över flera världshav vilket tyder på att staten simultant med sin styrketillförsel försöker rikta om fokus till andra regioner i en omfattande imitation av övningar. Genom att tydligt exponera den globala övningsserien för att eventuellt dölja styrketillförseln till Svarta havet och Azovska sjön är därför i linje med kategorin *efterlikna*.

Hur har Ryssland försökt undanhålla det verkliga genom framställandet av nya fenomen eller mönster? – Uppfinna

Året efter annekteringen av Krim påbörjades den illegala byggnationen av *Kertjbron* – Krimbron i dagligt tal, vilken löpte mellan den ryska Tamanhalvön belägen i Krasnodar regionen och Kertj på Krimhalvön (Galleoti 2023, s. 65). Konstruktionen möjliggjordes av en rysk kontroll av sundets båda sidor och motiverades officiellt utifrån ett behov av förenklade kommunikationsvägar mellan halvön samt Rysslands fastland (D'Anieri 2023, s.251). I maj 2018 öppnades den 19 kilometer långa bron för fordonstrafik, medan tågkommunikationer påbörjades först i december 2019. Brons utformning medgav dock stora begränsningar för handelssjöfarten vars enda färdväg in i Azovska sjön går via Kertjsundet (Galleoti 2023, s.65). Med en maximal höjd av 35 meter kunde inte längre stora fartyg passera genom sundet, vilka tidigare utgjorde 20% av de totala passagera (Chindea 2020, s. 106). Kertjsbron medförde därför begränsningar för den ukrainska sjöfarten till och från Azovska sjön med dess kuststäder.

Dessutom har Ryssland vid upprepade tillfällen blockerat färdvägar och stoppat ukrainska fartyg för inspektioner som resulterat i omfattade förseningar, vilket i längden påverkat Ukrainas ekonomi (Chindea 2020, s. 106) Rysslands upprättande av Kertjsbron kan kopplas till kategorin *uppfinna*, detta eftersom en nykonstruktion i form av en kommunikationsväg mellan Krimhalvön och Ryssland kunde maskera den dolda avsikten av en ökad kontroll utav passager genom sundet.

Den 28 juni 2021 inleddes den årliga Natoövningen Sea Breeze i Svarta havet. En övning med 32 deltagande nationer, vilket innefattade 5000 personer, 40 stridsflygplan samt flera special- och dykförband, med ändamål att stärka interoperabiliteten mellan länderna. Amfibie- och specialoperationer, dyning, ubåtsjakt samt luftförsvar skulle utgöra delar i den mångdimensionella verksamheten under veckorna, information som den amerikanska marinen redogjorde i ett pressmeddelande den 21 juni 2021 (US Navy 2021). Maria Zakharova som vid tidpunkten var talesperson för det ryska utrikesministeriet ansåg övningen vara provocerande och att militär utplacering av denna dignitet nära ryskt territorium krävde en motsvarande reaktion, ett uttalande som redogjorts av den ryska nyhetsbyrån *TASS* (2021).

Den 9 juli publicerar det ukrainska försvarsministeriet ett uttalande om att marinens hemsida utsatts för ett cyberangrepp. Felaktig information ska ha publicerats, däribland rapportering om att övningen Sea Breeze ställts in (Zinets 2021). Försvarsministeriet ska vidare ha redogjort för

att misslyckade försök till överbelastningsattacker riktade mot den egna internetportalen ska ha genomförts, vilket Ukraina skuldbelade Ryssland för (RFE/RL 2021).

I samband med Sea Breeze 2021 inträffade ytterligare ett cyberangrepp, då det internationella positioneringssystemet för fartygsrörelser – AIS natten till den 18 juni presenterade felaktig information om den brittiska jagaren HMS Defender och den nederländska fregatten HMNLS Everstens positioner. Färdvägen som systemet presenterade visade hur fartygen vid midnatt lämnat den ukrainska hamnen i Odessa för att sedan färdas ca 300 km, med slutdestination ungefär 3 kilometer från den ryskkontrollerade marinbasen i Sevastopol på Krim (Sutton 2021). Ett agerande som enligt Ryssland var en provokation mot statens suveränitet även fast annekteringen av halvön inte erkänts av världssamfundet, inte heller av de enskilda staterna Storbritannien och Nederländerna. *USNI news* kunde i efterhand presentera material som tyder på att systemet påvisat falsk information om fartygspositionerna, då övervakningsmaterial med liveuppdatering från *Odessa Online* visar på hur fartygen legat förtöjda i hamnen under hela natten (Sutton 2021). Vilket även bekräftats med bildbevis från tredjepart i form av vädertjänsten *Windy*. Fotografier som tillsammans med den falska färdvägen i positioneringssystemet presenteras på *USNI news* hemsida (Sutton 2021).

Anders Puck Nielsen, marinanalytiker vid den danska militärakademien uppger till *Euronews* att en aktör placerat ut den virtuella rutten som en trolig varning (Bateman 2021). Nielsen redogör vidare för likande företeelser som inträffat tidigare, med hänvisning till när ett svenskt örlogsfartyg felaktigt presenterades i närheten av Kaliningrad via ett positioneringssystem för sjöfart (Bateman 2021). En incident som även den svenska nyhetskanalen *Sveriges Radio* rapporterat om (Gilder 2021). *ISW* uppger att förfalskandet av flera Natoenheters positioner i samband med övningen Sea Breeze 2021, troligen orsakades av Kremls genom elektronisk krigföring (Clark 2021 s. 2). Även om spekulationer riktades mot Ryssland fastställdes det inte vilken aktör som utför cyberangreppet, dessutom förblev det oklart hur den falska informationen placerats i systemet (Bateman 2021).

I samband med cyberangreppet på den ukrainska marinens hemsida och incidenten med positionsmanipulation som riktades mot två Natoallierade örlogsfartyg har Ryssland misstänkliggjorts. Misstankarna har dock inte kunnat fastställas, vilket innebär att staten inte kunnat straffas för sitt eventuellt illegala agerande. Båda incidenterna kan förbindas med att

uppfinna, detta eftersom en bakomliggande aktör tillfört modifierad information genom innovativa metoder i syfte att förändra verkligheten.

Hur har Ryssland exponerat det falska i syfte att avleda uppmärksamhet? - Locka

Den 22 april 2021 annonserar det ryska försvarsministeriet att trupper kommer dras tillbaka från den ukrainska gränsen, från och med dagen därpå (Vorotnyuk 2021). Vid tidpunkten fanns mellan 100 000 och 120 000 soldater i området, vilket är den högsta uppmätta siffran sedan annekteringen av Krim 2014 (Bielieskov 2021 s. 2). I slutet av juni samma år ska det enligt uppgifter fortfarande varit ca 95 000 soldater kvar vid gränsen, trots Rysslands löfte om truppförflyttningar från gränsen (Vorotnyuk 2021). I anslutning till annonserandet om förflyttning av trupp från ukrainska gränsen, meddelar Ryssland att delar av Svarta havet och Azovska sjön temporärt stängs för utländska statsfartyg (Popper 2021).

I motsättning till det ryska påståendet om en demilitarisering vid rysk-ukrainska gränsen, ändrade nya ryska örlogsfartyg tillhörande flottor från andra världsdelar Svarta havet och Azovska sjön bara några dagar tidigare. Nyhetsbyrån *Reuters* publicerar den 17 april fotografier på när två ryska landstigningsfartyg av Ropucha-klass från Norrahavetsflottan passerar genom Bosporren i nordlig riktning (Popper 2021). Dessutom rapporterar det ryska försvarsministeriet den 13 april att 15 örlogsfartyg från Kaspiska havsflottan också anslutit Svarta havet för övningsverksamhet, där ett antal aldrig ska ha återvänt till Kaspiska havet (Vorotnyuk 2021). Att Ryssland strax efter tillförseln av nya fartyg till Svarta havet och Azovska sjön annonserar att en mängd utplacerade förband längs den rysk-ukrainska gränsen ska dras tillbaka, kan härledas till teorins kategori *locka*. Även fast stora delar av de utplacerade landtrupperna samt sjögående enheter kvarstannade vid gränsen och i havsområdena, kunde ett troligt ryskt ändamål vara att ingjuta en falsk trygghet hos Ukraina och omvärlden. Dessutom skulle fokus kunna riktas från den pågående styrkeuppbyggnaden då staten i motsättning utlovat att en demilitarisering genomfördes. Oaktat om staten genom försöket uppfyllde dess målsättning eller inte, kan agerandet utifrån kategorin *locka* definieras som ett ryskt försök till vilseledning eftersom en falsk exponering sannolikt syftade till att avleda uppmärksamhet.

I juli 2021 redogör den ryssvänliga nyhetsbyrån *TASS* (2021) för Maria Zakharovas uttalande, talesperson för det ryska utrikesministeriet. Med hänvisning till den årliga Natoövningen i Svarta havet vid namn Sea Breeze 2021 där 32 allierade nationer deltog, hävdade Zakharova

att den provokativa övningen innefattades av uppenbart antiryska inslag. Washington skulle tillsammans med sina allierade systematiskt förändra läget i Svarta havet, från ett hav av samarbeten till ett där militärt dödläge. Vidare uppger Zakharova att USA:s intention är att göra läget i ytterligare en världsregion osäker, vilket Nato tydliggjort genom en aggressiv politik riktad mot Ryssland. Hon hänvisar vidare till förfrågningar från Ryssland om en önskad de-eskalering och nedtrappning av militära aktiviteter i havet, vilka Nato skulle ha lämnat obesvarade. I stället har försvarsalliansen enligt uttalandet fortsatt med sin oändliga falskhet i ständiga försök att uräkta sina provocerande handlingar (TASS 2021).

Med tanke på Ryssland agerande i Svarta havet och Azovskas sjön från 2014 och den olagliga annektering av Krim, vilket innefattat flertalet provokativa ageranden som begränsat andra aktörers rättigheter i havsområdena. Upprättandet av Kjeretsbron, incidenten Kertjsundet, tillfångatagande av ukrainska sjömän och pågående militarisering är bara några exempel på händelser där Ryssland bidragit till ett försämrat säkerhetsläge i Svarta havet och Azovska sjön under de gångna åren (Vorotnyuk 2021). Uttalandet kan därför ses som en avledningsmanöver av det ryska utrikesministeriet, då utmålet av USA och Nato som ansvariga för det försämrade säkerhetsläget i området skulle kunna vara ett försök att övertyga världssopinionen om att aktörerna bär skulden. På så vis skulle Ryssland dels kunna legitimera sitt eget agerande, samtidigt också omloda uppmärksamheten från statens verksamhet i Svarta havet och Azovska sjön, som bland annat innefattade tillförsel av kapacitet – vilket är i linje med indikatorn *locka*.

4.3 Analyssammanställning

Analysens resultat presenteras överskådligt i nedanstående tabell, där antalet förekomster av respektive indikator redogörs tillsammans med en kort beskrivning av tillhörande fall där årtal inkluderas.

	Antalet förekomster av indikatorer	Händelse
Maskera	1	GPS-manipulation av civil sjöfart 2017
Förändra	1	Styrketillförsel under övning 2021
Förvirra	2	Incidenten vid Kerjtsundet 2018 Varningseld mot HMS Defender 2021
Dissimulation	4	
Efterlikna	1	Styrketillförsel vid global övning 2022
Uppfinna	3	Färdigställandet av Kerjtsbron 2018 Cyberangrepp mot ukrainska marinens hemsida 2021 Förfalskning av GPS-position på Natofartyg 2021
Locka	2	Falskt utlovad demilitarisering 2021 Officiet skuldbeläggande på Nato 2021
Simulation	6	

Tabell 3: Resultatöversikt

5. Slutsatser

5.1 Besvarande av frågeställning

Hur kan Rysslands agerande i gråzonskonflikten i Svarta havet och Azovska sjön 2014 till 2022 förstås utifrån Barton Whaleys vilseledningsteori?

Analysens resultat har renderat i slutsatser om det ryska agerandet i Svarta havet och Azovska sjön mellan 2014 och 2022, utifrån vilka studiens frågeställning kan besvaras. För det första visar analysen på att samtliga indikatorer från Whaleys teori påträffats i statens metoder under den marina gråzonskonflikten, med en övervägande förekomst av simulationskategorin *uppfinna*. Vid flertalet tillfällen har Ryssland genom ett innovativt nyskapande dolt sin agenda, vilket bland annat exemplifieras genom byggnationen av Kertjbron (D'Anieri 2023, s.251).

Indikatorerna *maskera* och *efterlikna* som högst stående inom respektive kategori förekom enligt analysen i lägst utsträckning. Vidare kan exemplet för *maskera* som tillämpades genom manipulation av fartygspositioner inte med säkerhet härledas till Ryssland, trots att starka misstankar föreligger. Dessutom återfinns ytterligare två fall som visar på förekomsten av vilseledningen men där fastställandet av en bakomliggande aktör inte är möjlig. Båda incidenterna härleds i analysen till kategorin *uppfinna* och realiserades genom cyberangrepp mot hemsidor och Natoenheters positioneringssystem (Bateman 2021).

Resultatet av analysen visar vidare på att förekomsten av rysk vilseledning intensifierades under 2021, vilket tydliggörs i resultattabellen som visar att sex av tio incidenter som totalt redogjorts skedde under året, med tyngdpunkt på indikatorerna *uppfinna* och *locka*. En potentiell förklaring är att Ryssland under året befann sig i en förberedelsefas inför den fullskaliga invasion som skulle inledas i början av 2022, med hänvisning till styrketillförseln och omfattande restriktioner i haven (Vorotnyuk 2021; Galleoti 2023, s. 75). Det är vidare noterbart att flera angrepp riktades mot Nato och dess samarbetspartners i samband med försvarsalliansens övningar i Svarta havet år 2021 (Sutton 2021). Att Ryssland tolkade en ökad närvaro från Nato som hotfull kan således utgöra ytterligare en förklaringsfaktor till att metoder för vilseledning användes mer frekvent, som en del av komplexet motåtgärder som staten riktade mot alliansen (TASS 2021).

Analysen pekar slutligen på att den vilseledning som tillämpades uppträdde i ett mångdimensionellt utförande, både genom konventionella och icke-militära metoder. Incidenter där militära kapaciteter nyttjats exemplifieras av rysk beskjutning av enheter tillhörande Nato, tillfångatagande av ukrainska sjömän och en omfattande militarisering. Medan icke-konventionella metoder utformats av cyberangrepp riktade mot ukrainska marinen, upprepad gps-manipulation samt missvisande skildringar i media (Vorotnyuk 2021). Även om studien sannolikt inte lyft fram alla fall av rysk vilseledning i konflikten, tyder det mångsidiga involverandet på att fenomenet utgjort en beståndsdel i flera av statens metoder i dess gråzonkrigföring. Utifrån Whaleys begreppsapparat har studien med hänsyn till analysens slutsatser bidragit med flera redogöranden om rysk vilseledning i gråzonkonflikten, med relevans för forskning om Rysslands marinkrigföring i helhet.

5.2 Resultatdiskussion

Även om analysen tyder på att Ryssland inkluderat fenomenet vilseledning vid upprepade tillfällen i statens mångdimensionella metoder för gråzonskrigföring, kan ett flertal faktorer medgett påverka på resultatets utformning. Vilseledning genomförs ofta under sekretess, ett faktum som troligen präglar analysen på flera sätt. För det första uppstår problematik i konstaterandet av vilken av teorins indikatorer som förekommit i störst utsträckning, även om analysen tyder på *uppfinna*. Trots en bred materialomfattning är det troligt att flera fall av vilseledning aldrig offentliggjorts, vilket även överensstämmer med indikatorn *maskera* som i grunden syftar till ett fullständigt döljande (Whaley 1982). Undersökandet har därför försvårats eftersom vissa indikatorer troligen bara synliggjort mer än andra, eftersom lyckad vilseledning enligt teorin kan utföras obemärkt. Detta påverkar på samma sätt slutsatsen om att vilseledning intensifierades under år 2021. Ett resultat som kan bero på att fler fall synliggjorts, men också tack vare en tilltagande bevakning från omvärlden, vilket i så fall kan innebära mer rapportering snarare än ökad tillämpning.

Med hänsyn till forskningsproblemet som tydliggör behovet av en fördjupad förståelse för ryskt tillämpande av vilseledning under gråzonskonflikten i Svarta havet och Azovska sjön, avser inte studien rangordna förekomsten av fenomenet utifrån teorins kategorier. Sedermera är det inte heller väsentligt att konstatera vilket år som varit överrepresenterad i sammanhanget. I strävan efter en grundad helhetsförståelse för rysk marinkrigföring under den åttaåriga konflikten har i stället studien kartlagt ryska vilseledningsmetoder och med stöd av det teoretiska ramverket redogjort för fenomenets tillämpande, vilket har bidragit med nya insikter i fallet även om visst resultat inte kan fastslås.

5.2.1 Återkoppling tidigare forskning

Kormych och Malyarenko (2022, s. 1236) samt Åtland (2021, s. 306) pekade på behovet av en fördjupad kunskap för gråzonskonflikten i Svarta havet och Azovska sjön som tidigare förts bakom ljust av de landbaserade fronterna. Denna studies bidrag till den befintliga forskningen om den ryska marinkrigföringen i gråzonskonflikten har en flerdimensionell grund. Bekiarova (2017, s. 44) som pekar på en rysk vilja att skapa en buffertzonen jämt mot Nato, utformades genom multidimensionella metoder, men även en omfattande militarisering. Genom att undersöka ytterligare ett perspektiv av rysk krigföring i form av vilseledning har studiens resultat visat att fenomenet förekommer mer frekvent när närvaron från försvarsalliansen ökade,

vilket både nyanserar och bekräftar Bekiarovas (2017, s. 44) ståndpunkt. Dumitrus (2021, s. 35) som redogjort för ekonomiska och politiska motiv i konflikten har i flera fall även återfunnits i denna analys, då flera vilseledningsoperationer haft tydliga syften av att begränsa ukrainsk sjöfart men också påverka världspolitiken, exemplifierat genom incidenten vid Kertjsundet och det officiella skuldbeläggandet av Nato.

Kormyck och Malyarenko (2022, s. 1242) och Åtland (2021, s. 317) redogör hur Ryssland vid upprepade tillfällen agerat i brott mot internationell lagstiftning, men ändå undgått ansvar. Denna studie har bidragit med ett nytt perspektiv i förståelsen för de ryska lagbrotten, eftersom analysen visat att ansvar kunnat undvikas genom ett upprepat tillämpande av diverse vilseledningsmetoder. Då Rysslands i upprättande av alternativa narrativ ofta uppbringat förvirring, med hänvisning till redogörandet för incidenten vid Kertjsundet och likaså efter beskjutande av HMS Defender. Även om studien i flera fall kan bidra med en fördjupad förståelse för flera av de perspektiv som tidigare forskning presenterat, devierar analysen från vissa artiklars redogörare. Sanders (2017, s. 29) som betonade Rysslands bidrag till den nya säkerhetsdimensionen i Svarta havet och Azovska sjön, kan varken underbyggas eller motsägas av studien, eftersom faktorer som exempelvis stöd till brottlighet eller miljöhotande verksamhet inte redogjorts i analysen. Trots detta är det sannolikt att stöd till illegala separatistgrupper till sjöss innefattat aspekter för vilseledning i likhet med annekteringen av Krim (Tünde & Marian 2014, s. 89)

Sammantaget bidrar studien med en fördjupad förståelse till tidigare forsknings olika perspektiv på ryskt agerande i konflikten. Även fast nya insikter också blottlagts i analysen har undersökningen snarare kompletterat befintlig forskning, än bestridit den. I linje med studiens syfte av en breddad förståelse för ryskt agerande i konflikten för att vidare bidra till den övergripande forskningen om statens marinkrigsföring i helhet, kan studiens ändamål ses som uppfyllt eftersom resultatet har beskrivit Rysslands tillämpande av metoder för vilseledning i den marina konflikten.

5.3 Metodologisk diskussion

En rad metodologiska reflektioner har gjorts under arbetsprocessen gällande faktorer som påverkat studien och dess resultat. För det första har ett kvalitativt metodval lämpat sig väl för studiens ändamål eftersom ämnet krävt en grundlig bearbetning av materialet då vitala aspekter

sällan är observerbara på ytan, vilket är i linje med vad som beskrevs under forskningsdesignsavsnittet. Om i stället en kvantitativ metod varit till grund för studien är det troligt att relevanta aspekter förbisets till följd av en begränsad insyn, vilket hade omformat resultatet (Esaiasson et al. 2017, s. 199). Andra metodval hade således inte tjänat studiens ändamål eftersom vilseledning krävt möjlighet till noggrann inläsning och viss tolkning i bearbetandet av materialet.

Resultatens låga generaliserbarhet beror delvis på metodvalet av en teorikonsumerande enfallstudie. Om i stället en teoriprovande ansats utgjort grunden för studien, hade Whaleys ramverk utifrån dess kausalitet kunnat prövas mot flera fall av marina gråzonskonflikter där Ryssland varit involverad. Med hänsyn till den begränsade populationen fall som kunnat jämföras utifrån sina likheter, hade en sådan studie varit problematisk att genomföra ur validitetshänsyn och således hade resultaten inte blivit generaliserbara. Eftersom fallet av den marina gråzonskonflikten i Svarta havet och Azovska sjön är central för studien, är inte generaliserbarhet av prioritet ändå. En teorikonsumerande enfallstudie har därför mött studiens syfte väl.

En annan metodologisk aspekt som potentiellt påverkat resultatet är valet av material, som trots ett brett urval av källtyper sannolikt ändå förbisett relevanta fall av vilseledning i gråzonskonflikten. Sekretess, språkförbristning och omvärldens intresse har identifierats som tre gränssättande faktorer kopplat till datainsamlingen. Sekretess som en generell faktor i militära operationer, begränsar informationstillgången om fallet då enbart öppna källor nyttjats i analysen. Språkförbistringar som en annan potentiell påverkansfaktor har medgett avgränsning till engelskt och svenskt innehåll. Då konflikten främst involverade Ukraina, Ryssland och stater med gräns mot havsområdena, hade kunskap i flertalet slaviska språk eventuellt möjliggjort för nya insikter med relevans för analysen.

Som tidigare nämnt tenderade omvärldens fokus att koncentreras mot konflikterna i Donbas och på Krim, vilket följaktligen kan ha resulterat i att händelser i Svarta havet och Azovska sjön förbisets. Eftersom majoriteten av källorna som nyttjats i analysen inte härstammar från närområdet, utan snarare från västvärlden kan faktumet ha begränsat analysen. Trots detta bedöms resultatet ha blivit snarlikt oavsett om visst material tillfördes utifrån ovanstående faktorer, dels med hänsyn till den höga sekretess som sannolikt begränsar alla typer av källor oavsett ursprung, dels för att en gedigen materialsökning genomförts.

5.4 Relevans för den militära yrkesutövningen

Att vilseledning utgör en centralaspekt i rysk militärstrategi är inte en revolutionerad insikt för försvarsmakter globalt, då statens moderna krigföring präglas av *maskirovka*, med hänvisning till annekteringen av Krim 2014. En förståelse för hur Ryssland tillämpar metoder för vilseledning i en marin gråzonskontext, kan trots studieresultatets låga generaliserbarhet bidra med viss ny kunskap till den militära yrkesutövningen i andra havsregioner. Även om slutsatserna inte direkt kan överföras till andra fall, är det tänkbart att blottlagda vilseledningsmetoder från den undersökta gråzonskonflikten även kan förekomma i andra regioner där ryska marina förmågor är närvarande. Analysen som bland annat visar på att gps-manipulation inte enbart riktats mot örlogsfartyg i Svarta havet utan även i Östersjön, exemplifierar det faktum att vilseledning nyttjats även i andra havsområden (Bateman 2021). Att medvetengöra hur Ryssland vilseleder inom den marina domänen i stadier som gränsar mellan fred och krig blir därför ett viktigt första steg för marina förmågor världen över, utifrån vilka motmedel ändamålsenligt kan utformas för framtiden.

5.5 Vidare forskning

Utifrån studiens intresseområde av en fördjupad förståelse för rysk marinkrigföring i gråzonskonflikten som utspelade sig i Svarta havet och Azovska sjön 2014–2022, har förslag till framtida studier med relevans för forskningen identifierats. För det första hade förståelsen för ryska metoder i konflikten kunnat vidgas ytterligare om en teori använts där flera aspekter av gråzonskrigföring var inkluderade. Genom att nyttja en mångdimensionell teori hade förståelsen för den ryska marinkrigföringens helhet kunnat eftersträvas, där exempelvis ekonomiska, diplomatiska, informationstekniska och militära metoder berörs vid sidan av vilseledning, men med ett fortsatt fokus på gråzonskonflikten i Svarta havet och Azovska sjön.

För att ytterligare fördjupa kunskapen om rysk vilseledning i den marina gråzonskonflikten hade framtida forskning kunnat ge fokus åt vilseledningens effekter, där resultatet av denna studie kan utgöra grunden. Flera av de metoder som redogjorts i analysen tyder på ett taktiskt agerande som i flera fall kan ha medgett en strategisk påverkan, exemplifierat av byggnationen av Kertjbron som påverkade den ukrainska handelssjöfarten och sannolikt statens ekonomi i förlängningen (Chindea 2020, s. 106). Ett redogörande som tyder på eventuella effekter, vilka inte undersökts vidare i denna studie.

6. Källförteckning

- Bateman, T. (2021). HMS Defender: AIS spoofing is opening up a new front in the war on reality. *Euronews*. 28 juni 2021. <https://www.euronews.com/next/2021/06/28/hms-defender-ais-spoofing-is-opening-up-a-new-front-in-the-war-on-reality> (Hämtad 2024-04-10).
- BBC (2021a). Russia deploys warships, aircraft for major Black Sea drill. *BBC*, 17 april 2021. <https://login.proxy.annalindhbiblioteket.se/login?url=https://www.proquest.com/wire-feeds/russia-deploys-warships-aircraft-major-black-sea/docview/2513554118/se-2?accountid=8325> (Hämtad: 2024-04-10).
- BBC (2021b). HMS Defender: Russian jets and ships shadow British warship. *BBC*. 23 juni 2021. <https://www.bbc.com/news/world-europe-57583363> (Hämtad 2024-04-14).
- Bekiarova, N. (2017). The Growing Military Activity In The Black Sea Region As A Security Threat. *Strategic Impact* 63: s. 44–53.
- Bielieskov, M. (2021). *The Russian and Ukrainian spring 2021 war scare*. Center for strategic and international studies. https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/210921_Bielieskov_War_Scene.pdf?VersionId=1LcoLhk8Qe3cswhqSQPNN6HJg0XvrdNa (Hämtad: 2024-04-10).
- Childs, N. (2023). The Black Sea in the Shadow of War. *Survival: Global Politics and Strategy* 65(3): s. 25–36. doi:10.1080/00396338.2023.2218694
- Chindea, I. A. (2020). Western Partners on the Black Sea's Northwestern Shore: Ukraine and Moldova. I: Flanagan, S. J. (red.) *Russia, NATO and Black Sea security*. Santa Monica: Rand Coporation.
- Clark, M. (2021). *Russia in Review: June 23 – July 6*. Institute for the Study of War. https://www.understandingwar.org/sites/default/files/Russia%20in%20Review%20June%2023%20-%20July%206%202021%20ISW_0.pdf (Hämtad: 2024-04-16)
- D'Anieri, P. (2023). *Ukraine and Russia: from a civilized divorce to uncivil war*. 2:a uppl. New York: Cambridge university press.
- Dumitru, I.-R. (2021). Russia's geopolitical determinations in the black sea. *Bulletin of "Carol I" National Defense University* 10(2): s. 27–39, doi:10.53477/2284-9378-21-03
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Towns, A. & Wängnerud, L. (2017). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 5:e uppl. Stockholm: Wolters Kluwer.
- Fedorchak, V. (2024). *The Russia-Ukraine war: towards resilient fighting power*. Oxford: Routledge.
- Ferris-Rotman, A. & Stern, D. (2018). Black Sea standoff intensifies tensions between Russia, Ukraine. *The Washington Post*. 25 november 2018. https://www.washingtonpost.com/world/russia-closes-water-route-in-fresh-confrontation-with-ukraine/2018/11/25/a57adc3e-f0c1-11e8-99c2-cfca6fcf610c_story.html (Hämtad 2024-04-14).
- Galleoti, M. (2023). *Putin takes Crimea 2014: Grey-zone warfare opens the Russia-Ukraine conflict*. Oxford: Osprey Publishing.

- Gilder, A. (2021). Falsk info om marinens fartyg på nätet. 10 mars 2021. <https://sverigesradio.se/artikel/falsk-info-om-marinens-fartyg-pa-natet> (Hämtad: 2024-04-10).
- Goward, D. (2017). GPS Spoofing Incident Points to Fragility of Navigation Satellites. *National Defense*, 102(766), ss. 18–19.
- Gressel, G. (2021). *Waves of ambition: Russia's military build-up in Crimea and the Black sea*. European council on foreign relations. <https://ecfr.eu/wp-content/uploads/Waves-of-ambition-Russias-military-build-up-in-Crimea-and-the-Black-Sea.pdf> (Hämtad: 2024-04-10).
- Hambling, D. (2017). Ships fooled in GPS spoofing attack suggest Russian cyberweapon. *New Scientist*. 10 juli 2017. <https://www.newscientist.com/article/2143499-ships-fooled-in-gps-spoofing-attack-suggest-russian-cyberweapon/> (Hämtad: 2024-04-15).
- Husick, L. (2017). Ghost Ships and Off-Target Cruise Missiles. *Foreign Policy Research Institute*. 14 juli 2017. <https://www.fpri.org/article/2017/07/ghost-ships-off-target-cruise-missiles/> (Hämtad: 2024-04-15).
- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2020). *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. 2:a uppl. Stockholm: Liber.
- Jonsson, D. K. (2018). *Gråzonsproblematik och hybridkrigföring – påverkan på energiförsörjning*. Totalförsvarets forskningsinstitut. No. FOI-R--4590--SE. <https://www.foi.se/rest-api/report/FOI-R--4590--SE> (Hämtad: 2024-04-17).
- Kormykh, B. & Malyarenko, T. (2022). From gray zone to conventional warfare: the Russia-Ukraine conflict in the Black Sea. *Small Wars & Insurgencies* 34(7): s. 1235–1270. doi:10.1080/09592318.2022.2122278
- Kramer, A. E. (2018). Ukraine, after naval clash with Russia, considers Martinal Law. *The New York Times*. 25 november 2018. <https://www.nytimes.com/2018/11/25/world/europe/ukraine-russia-kerch-strait.html> (Hämtad: 2024-04-09).
- Kuczyński, G. (2022). Russian Warships Sail To Black Sea For Drills: Blockage Or Potential Aggression? *Warsaw Institute*. 15 februari 2022. <https://warsawinstitute.org/russian-warships-sail-black-sea-drills-blockage-potential-aggression/> (Hämtad: 2024-04-18).
- Lagrone, S. (2022a). Russian Navy Amphibious Group Enters Black Sea as Warships Mass in the Mediterranean. *USNI News*. 08 februari 2022. <https://news.usni.org/2022/02/08/six-ship-russian-navy-amphibious-group-attack-sub-approach-black-sea-as-warships-mass-in-the-mediterranean> (2024-04-14).
- Lagrone, S. (2022b). 3 More Russian Navy Amphibs Enter the Black Sea. *USNI News*. 09 februari 2022. <https://news.usni.org/2022/02/09/3-more-russian-navy-amphibs-enter-the-black-sea> (Hämtad: 2024-04-14).
- Miller, C. (2023). *The war came to us: life and death in Ukraine*. London: Bloomsbury Continuum.
- Patel, R. & Davidson, B. (2020). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 5:e uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Popper, H. (2021). Russia beefs up warship presence in Black Sea as Ukraine tensions simmer. *Reuters*. 17 april 2021. <https://www.reuters.com/world/europe/russia-beefs-up->

- warship-presence-black-sea-ukraine-tensions-simmer-2021-04-17/ (Hämtad: 2024-04-13).
- RFE/RL (2021). Ukraine Blames Russian Hackers For Attack On Navy Website. *Radio Free Europe/Radio Liberty*. 09 augusti 2021. <https://www.rferl.org/a/ukraine-hack-russia-navy-sea-breeze/31351045.html> (Hämtad: 2024-04-05).
- Sutton, H. I. (2021). Positions of Two NATO Ships Were Falsified Near Russian Black Sea Naval Base. *USNI News*. 21 juni 2021. <https://news.usni.org/2021/06/21/positions-of-two-nato-ships-were-falsified-near-russian-black-sea-naval-base> (Hämtad: 2024-04-08).
- TASS Russian News Agency (2021). Sea Breeze exercise has outspokenly anti-Russian implications — Zakharova. *TASS Russian News Agency*. 01 juli 2021. <https://tass.com/defense/1309631> (Hämtad: 2021-04-15).
- TASS Russian News Agency (2022). Russian naval ships arrive at Syria's Tartus in large-scale drills. *TASS Russian News Agency*. 04 februari 2022. <https://tass.com/defense/1397811> (Hämtad: 2024-04-14).
- Thurén, T. (2013). *Källkritik*. 3:e uppl. Stockholm: Liber.
- Troianovski, A. (2018). How the world's shallowest sea became the latest flash point between Russia and Ukraine. *The Washington Post*. 27 november 2018. <https://www.washingtonpost.com/world/2018/11/27/how-worlds-shallowest-sea-became-latest-flashpoint-between-russia-ukraine/> (Hämtad: 2024-04-10).
- Tünde, N. & Marian, C. (2014). The war which brings in the cold - Ukraine and Crimea - maskirovka and disinformatsia. *Research and Science today* 7: s. 87–92.
- Ulfving, L. (2000). *Den stora maskeraden: sovjetrysk militär vilseledning, Maskirovka, sett i ett historiskt perspektiv*. Stockholm: Försvarshögskolan.
- Ulfving, L. (2006). *Överraskning och vilseledning - Sovjetiska och ryska vilseledningsprinciper i krig och fred*. Hallstavik: Svenskt militärhistoriskt bibliotek.
- United States Navy (US navy) (2021). U.S Sixth Fleet announces Sea Breeze 2021 participation. (pressmeddelande). 21 juni 2021. <https://www.navy.mil/Press-Office/News-Stories/Article/2664699/us-sixth-fleet-announces-sea-breeze-2021-participation/> (Hämtad: 2024-04-10).
- Vorotnyuk, M. (2021). False De-escalation: The Continuing Russian Threat to Ukraine and the Black Sea Region. *RUSI Journal*. <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/false-de-escalation-continuing-russian-threat-ukraine-and-black-sea-region> (2024-04-16).
- Whaley, B. (1982). Toward a general theory of deception. *The Journal of Strategic Studies* 5(1): s. 178–192. doi:10.1080/01402398208437106.
- Whaley, B. (2007). *Stratagem: Deception and Surprise in War*. Norwood: Artech House.
- Åtland, K. (2021). Redrawing borders, reshaping orders: Russia's quest for dominance in the Black Sea region. *European Security* 30(2): ss. 305–324. doi:10.1080/09662839.2021.1872546